

ПАВЛОВА Наталія Христова,

доктор педагогічних наук, професор,

Шуменський університет імені Єпископа Костянтина Преславського, Болгарія

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ В БОЛГАРІЇ

У статті показана організація підготовки майбутніх вчителів в Болгарії, згідно з останніми змінами в законодавстві. Дано загальну обов'язкову структуру організації навчального плану. Показані ідеї реалізації даної схеми і конкретні приклади дисциплін з

плану спеціальності "Інформаційні технології, інформатика і математика" Шуменського університету.

Ключові слова: навчання, кваліфікація, учитель, навчальний план, практика, теорія.

PAVLOVA Nataliya Hristova,

Doctor of Education, Professor,

Bishop Konstantin Preslavsky Shumen University, Bulgaria

THE STRUCTURE OF FUTURE MATHEMATICS TEACHERS' TRAINING IN BULGARIA

Abstract. Introduction. The article is aimed at educational policy makers and at teachers involved in the creation of educational documentation. Data and examples can be used to create new curricula, as well as for comparative analysis in the process of accreditation of higher educational establishments.

Purpose. The main purpose of this article is to show the general framework of future Mathematics teachers' training in Bulgaria according to the latest legal changes. At the same time, the article shows specific examples of the organization of the curriculum of Shumen University.

Methods. Document analysis at the national and at the university level.

Results. The article shows the structural organization of future Mathematics teachers' training in Bulgaria, according to the latest changes in legislation. The overall mandatory structure of the organization of the curriculum is offered in the paper. The ideas of the implementation of this scheme and specific examples of disciplines from the plan of the specialty "Information Technology, Computer Science and Mathematics" of Shumen University are given.

Originality. The article provides an original example of the organizational structure of the curriculum. This paper shows examples of selected disciplines. One of

them is a discipline for integration of children from ethnic minorities, through Mathematics lessons. The design of "The Practice Diary" has been proposed in the paper. The opportunity to use web platform in the organization of educational practice is shown.

Conclusion. Mathematics, which is studied at school, is quite a conservative science. On the other hand, the development of information-and-communication technologies, specific features and modern students' requirements, require the use of new methods and approaches in teaching Mathematics. It is important that the basic structure of future Mathematics teachers' curriculum should be set at least at the national level. This structure should combine the foundation of Mathematical training, the ability to use modern technologies and rich methodological training. Along with this, Universities should have the freedom to offer exclusive elective disciplines that included the requirements of regional characteristics and the teaching staff's research interests. The minimum amount of future teachers' practical training should be laid at the national level. Mathematics teachers' training and the subsequent qualification is an important task of national and European importance.

Keywords: training; qualification; teacher; curriculum; practice; theory.

Одержано редакцією 17.01.2019
Прийнято до публікації 21.01.2019

DOI 10.31651/2524-2660-2019-1-112-120

ORCID 0000-0001-6263-4744

ВІНТЮК Юрій Володимирович,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та практичної психології,

Національний університет «Львівська політехніка»,

e-mail: yurvin@ukr.net

УДК 378.018.4.011.3-051:159.9:005.336.2

СИСТЕМА РОБОТИ ВНЗ ІЗ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У статті розглянута система роботи ВНЗ із формування професійної компетентності майбутніх психологів у сучасних умовах. Здійснений огляд наукових публікацій за темою дослідження; встановлені основні компоненти системи роботи ВНЗ із підготовки фахівців. З'ясовані головні засади влаштування системи освітнього закладу щодо формування професійної компетентності майбутніх фахових психологів. Розглянуті особливості функціонування системи ВНЗ стосовно формування професійної компетентності майбутніх фахових психологів. Зроблені висновки з проведеної роботи і намічені перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Ключові слова: система роботи ВНЗ; формування професійної компетентності; влаштування і функціонування системи ВНЗ; підготовка майбутніх фахових психологів.

Постановка проблеми. Підготовка фахівців у ВНЗ в сучасних умовах вимагає створення та налагодження функціонування відповідної структури, що відповідає світовим педагогічним вимогам. Враховуючи завдання, які стоять сьогодні перед вітчизняною системою освіти, з огляду на необхідність її реорганізації, заслугове детального розгляду низка питань влаштування та функціонування системи роботи ВНЗ із формування професійної компетентності майбутніх фахівців, практичних психологів зокрема. Доцільність цього зумовлена тим, що лише при можливості забезпечення певних показників діяльності системи можна досягнути належної ефективності підго-

товки кадрів за наявних реалій і, відповідно, цілей навчально-виховного процесу. Необхідність висвітлення питань, пов'язаних із розглядом системи роботи ВНЗ із формування професійної компетентності майбутніх фахівців, зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета роботи: розглянути систему роботи ВНЗ із формування професійної компетентності майбутніх психологів у сучасних умовах.

Завдання дослідження:

– здійснити огляд наукових публікацій за темою дослідження; встановити основні компоненти системи роботи ВНЗ із підготовки фахівців;

– з'ясувати головні засади влаштування системи ВНЗ щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців;

– розглянути особливості функціонування системи ВНЗ стосовно формування професійної компетентності майбутніх фахових психологів;

– зробити висновки з проведеної роботи і намітити перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Попередній розгляд даної теми було зроблено раніше [4], дана робота є продовженням дослідження в цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як вітчизняні, так і зарубіжні науковці приділили чимало уваги питанням влаштування та функціонування системи ВНЗ щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців. З огляду на необхідність вирішення поставлених завдань, варто відзначити публікації: О. С. Білоус [1], О. М. Лугаєнко [2], О. В. Матвієнко [3], С. В. Орґєєвої [4], В. Л. Ортинського [5], В. Панка [6], праці ряду авторів за редакцією О. А. Дубасенюка [7], А. І. Кузмінського [8], О. А. Черепехіної [9], Ю. О. Шабанової [10], та деякі власні статті [11 – 18]. Зокрема, авторами розглядаються зміст, структура та функції навчально-виховного процесу у ВНЗ, що функціонує як система з формування професійної компетентності майбутніх фахівців. В останні десятиліття системний підхід дедалі частіше використовується для дослідження та налагодження педагогічного процесу в освітніх закладах. Значні можливості системного підходу полягають у вивченні явищ у цілісності, неподільності та комплексності, чималі можливості він надає щодо орга-

нізації складних видів діяльності, зокрема, навчально-виховного процесу у навчальних закладах. Стосовно вирішення поставлених завдань, системний підхід дає змогу здійснення опису структури ВНЗ шляхом виділення сукупності компонентів, елементів і взаємозв'язків між ними.

Як було з'ясовано раніше, основні елементи системи освіти: її цілі; зміст; засоби та способи здобуття; форми організації освітнього процесу; реальний освітній процес як єдність навчання, виховання та розвитку особи; суб'єкти й об'єкти освітнього процесу; освітнє середовище; а також результат, тобто рівень освіченості людини. Цілі освітньої системи – конкретний опис програми розвитку індивіда засобами освіти, опис системи знань, тих норм діяльності та відносин, які має опанувати той, хто навчається. В освітній системі реалізується програма відтворення моделі випускника ВНЗ у вигляді професіограми фахівця конкретного профілю. Як відзначалося, цілі засвідчують загальні стратегічні орієнтири та напрями діяльності викладачів і студентів [19, с. 296–297]. Однак, при продовженні дослідження були поставлені нові завдання, що змушує продовжити огляд публікацій за обраною темою.

На думку фахівців, конкретними шляхами формування професійної компетентності студентів під час навчання у ВНЗ є [20]:

– включення проблематики професійно-педагогічної компетентності до дослідницьких програм і навчальних планів підготовки спеціалістів на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях;

– корегування й узгодження змісту освіти, навчальних планів і програм із метою орієнтації на основні компоненти професійно-педагогічної компетентності;

– розробка та впровадження нових курсів, що сприятимуть формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців;

– проведення науково-практичних конференцій та семінарів, практично-методичних нарад із актуальних проблем формування професійної компетентності;

– створення на базі кращих освітніх закладів експериментальних центрів, лабораторій для розробки та створення виховних інновацій, розповсюдження передового досвіду;

- науково-методичне забезпечення підготовки педагогів, соціальних працівників, психологів ВНЗ із врахуванням основних видів компетенцій майбутніх фахівців;

- розробка та видання типових програм, методичних посібників, підручників, методичних матеріалів;

- розробка та впровадження нових методик навчання та виховання з метою формування конкурентоспроможного фахівця;

- вивчення світового педагогічного досвіду, адаптація кращих прикладів формування професійної компетентності;

- ефективне застосування інноваційних програм освітніх технологій;

- науково-методичні розробки з питань стратегії розвитку освітнього процесу, використання інноваційних форм і методів індивідуального чи групового пошуку;

- використання творчого потенціалу фахівців-практиків і науковців у вдосконаленні навчально-виховного процесу.

Оскільки основою підготовки фахівців різних спеціальностей у ВНЗ є педагогічна підсистема, доцільно зупинитися на її розгляді. Вона є сукупністю відносно самостійних елементів, функціонально пов'язаних між собою спільною стратегічною метою – підготовкою студентів до майбутньої самостійної професійної діяльності та суспільного життя. Окремі елементи педагогічної системи ВНЗ – ректорат, навчально-методичний відділ, кадри, відділ виховної роботи, науковий відділ, факультети (інститути), кафедри, окремі науково-педагогічні працівники, студенти, студентські групи і курси, різні служби, наукові гуртки, спецради, вчені ради та ін. [21, с. 17]. Варто розглянути функціонування окремих підрозділів ВНЗ як єдиної системи з підготовки майбутніх фахових психологів, зокрема, на прикладі Національного університету «Львівська політехніка».

Систему ВНЗ із формування професійної компетентності майбутніх фахових психологів наведено у моделі цього процесу, про що йшлося у попередній публікації на дану тему. Зокрема, встановлено, що структурні компоненти будь-якої педагогічної системи, яка функціонує у ВНЗ, складають: педагогічні цілі, зміст навчання, засоби педагогічної комунікації, за допомогою яких здійснюється педагогічний процес (способи, засоби, фо-

рми і методи навчання); контингент тих, хто навчається (знання їх здібностей, можливостей, вихованості тощо); колектив педагогів (відповідність індивідуальних цілей цілям системи). У свою чергу, кожен компонент цієї системи є підсистемою системи навчання, що має свої структурні функціональні складові. У процесі діяльності системи ВНЗ із підготовки фахівців структурно-функціональні компоненти вступають у складні взаємозв'язки і впливають одні на одних. Кожен навчальний предмет входить у процес професійної підготовки як його структурний елемент, а тому має властивості, які забезпечують його системі зв'язки на трьох рівнях [22, с. 39–40]: соціально-педагогічному, організаційно-педагогічному та конкретно-педагогічному.

Оскільки формування професійної компетентності майбутніх психологів як складової системи професійного становлення фахівця може бути вирішено тільки на системних засадах, передбачено вирішення проблеми на декількох рівнях [23, с. 298]: передусім, соціально-педагогічному, який визначає орієнтацію в глобальних, стратегічних цілях системи освіти та забезпечення необхідного цим цілям змісту; проте цей рівень не належить до системи ВНЗ, яка перебуває в центрі уваги у даному дослідженні.

Далі формування професійної компетентності здійснюється на організаційно-педагогічному рівні, що встановлює найефективніші форми, методи, принципи освіти, навчання та виховання; тут глобальна мета диференціюється в сукупність проміжних цілей, які відповідають певним етапам підготовки фахівців; це веде до вдосконалення програм навчання, навколо яких вибудовується педагогічна система професійної підготовки та формування особистості майбутніх фахівців.

Нарешті, формування продовжується на конкретно-педагогічному рівні, на якому конкретизується дієвість визначених педагогічних засобів у реальних умовах навчання, з конкретними студентами; на цьому рівні – безпосередньої взаємодії в ході вирішення оперативних завдань – відбуваються головні події взаємодії у ВНЗ, тобто реально забезпечується професійна підготовка; важливим напрямом підвищення її ефективності є вдосконалення професійної майстерності викладачів а також розвиток професійних здібностей студентів.

Розглядаючи систему ВНЗ із формування професійної компетентності майбутніх фахівців, встановлено дидактичні умови, за яких вона може виконувати поставлені завдання: забезпечення інтеграції необхідної інформації з основним програмним матеріалом навчальних предметів; забезпечення взаємозв'язку навчальної та пізнавальної діяльності в процесі формування професійної компетентності; освоєння суспільних цінностей та культурних здобутків. Відповідно, далі слід розглянути можливості реалізації вказаних умов у навчально-виховному процесі, спрямованому на підготовку фахівців у ВНЗ, створюючи необхідну систему для формування їхньої професійної компетентності. Оскільки професійна компетентність має складну структуру [24], вона передбачає наявність відповідного механізму формування; а якісне формування професійної компетентності майбутніх фахівців можливе за умови функціонування його як цілісної, динамічної, відкритої системи, яка має відповідні цілі, функції, зміст, форми і методи реалізації на кожному етапі цього процесу.

Оскільки основні питання, винесені на розгляд, з'ясовано, огляд наукових публікацій за темою статті можна завершити; знайдені відомості використані при організації і проведенні власного дослідження.

Виокремлення не вирішених раніше частин загальної проблеми: як видно з наведеного, незважаючи на здійснене аналітичне дослідження проблеми, що перебуває в центрі розгляду у даній роботі, особливості влаштування і функціонування системи ВНЗ із формування професійної компетентності майбутніх фахових психологів з'ясувати не вдалося, дана обставина спонукає до проведення власного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. В результаті здійсненого розгляду структури ВНЗ, зокрема, Національного університету «Львівська політехніка», було встановлено базові раціональні положення створення системи ВНЗ із формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Відповідно до наведеного, така система включає наступні головні компоненти, які далі будуть послідовно розглянуті.

1. *Контингент викладачів ВНЗ, відповідних кафедр, які здійснюють підготовку майбутніх фахових психологів.*

Оскільки викладачі ВНЗ є організаторами та виконавцями освітнього процесу, саме вони виступають тими елементами системи, завдяки яким вона реалізовує свої функції. Педагогічна діяльність у ВНЗ – це діяльність, спрямована на підготовку висококваліфікованого спеціаліста, здатного знайти своє місце на ринку праці, активно включитися у політичну, суспільну, культурну й інші сфери життя суспільства. Вона має надзвичайно важливе соціальне значення, оскільки йдеться про формування майбутнього фахівця, від рівня підготовленості якого значною мірою залежить економічний, політичний, соціальний, культурний розвиток суспільства. Сучасна психолого-педагогічна наука розглядає відносини викладачів і студентів як особливий соціально-психологічний феномен і важливу складову цілісного педагогічного процесу підготовки фахівця у ВНЗ.

2. *Контингент студентів, які навчаються за спеціальністю «Психологія».* Вони є не менш важливим елементом системи, як ті, на кого спрямовані навчальні та виховні впливи. Недоречно розглядати їх лише як об'єкт психолого-педагогічних впливів: проблема організації навчального процесу у ВНЗ полягає в тому, щоб кожен студент мав можливість самостійно формулювати і ставити цілі, приймати рішення, активно діяти, нести відповідальність за власні дії та досягнуті результати. З огляду на це доцільно здійснити перенесення цілей освітнього процесу з навчального предмета на особистість студента, і задіяти необхідні для цього компоненти їх професійної підготовки до майбутньої фахової діяльності. Так, перед студентом, який включений у систему професійної підготовки, поряд із виконанням тих вимог, що висуваються з боку викладачів, стоїть низка завдань, вирішити які він повинен самостійно, в межах власної програми саморозвитку і професійного самовдосконалення. Визначено перелік таких завдань, що включають різні компоненти особистісного та професійного становлення майбутнього фахівця.

3. *Здобутки педагогічної науки та практики, необхідні для налагодження навчально-виховного процесу з підготовки майбутніх фахових психологів.* Вони включають: методологічні підходи, принципи, зміст навчання, форми, методи і т. п. Дане питання було детально розглянуто у попередніх публікаціях на

дану тему.

4. *Навчальні плани, програми з навчальних курсів й інша документація, необхідна для налагодження процесу підготовки фахівців за даною спеціальністю.* Становлять навчально-методичну документацію кафедри, яка створюється і використовується відповідно до чинних вимог і нормативних положень.

5. *Сукупність передбачених для підготовки студентів за даною спеціальністю навчальних предметів і виховних заходів.* Загальні властивості системи реалізуються також через окремі навчальні предмети як її структурні елементи. Кожний навчальний предмет також входить у процес формування професійної компетентності як його структурний елемент, тому має властивості, які забезпечують його системні зв'язки на кількох рівнях:

- кожна дисципліна, що вивчається, має власні якісні ознаки, які відрізняють її від інших складових навчального процесу та науки в цілому: предмет, завдання, засоби пізнання, методичну базу, інформаційний та операційний склад тощо;

- кожен навчальний предмет у межах загальної системи вступає у взаємодію, поєднується з іншими елементами, а підсистеми, що виникають у результаті, є взаємозалежними і мають схожі властивості за певними спільними ознаками;

- кожен навчальний предмет інтегрується у загальну цілісність яка, в свою чергу, передає йому певні системні якості.

6. *Сукупність засобів впливу та цілісний процес взаємодії між викладачами і студентами у навчально-виховному процесі.* У педагогіці та психології вищої школи розроблені основні вимоги до взаємин у системі «викладач – студент», які сприяють ефективності процесу навчання й виховання студентів. Переважно до них відносять:

- подолання проявів неприпустимих і неоптимальних форм педагогічного впливу, орієнтація педагогічного спілкування на зрілу особистість;

- ставка на професійний інтерес студентів як чинник впливу на виховання і навчання, реалізація на його основі педагогічного спілкування та всієї навчально-виховної роботи;

- взаємодія чинників керівної ролі

та співробітництва при організації педагогічного процесу;

- формування у студентів відчуття професійної єдності з викладачами;

- залучення студентів до здійснення науково-дослідної діяльності;

- забезпечення співробітництва студентів і викладачів, у різних сферах навчально-виховної діяльності;

- створення неофіційних і нерегламентованих стосунків між викладачами і студентами;

- участь професорсько-викладацького складу в студентському дозвіллі; виховна робота кураторів у гуртожитках тощо.

Важлива також організація взаємин на основі захопленості спільною навчально-професійною діяльністю.

7. *Управлінська підструктура та управління процесом підготовки фахівців.* Включає керівництво навчальним і виховним процесом на різних рівнях: кафедри, деканату, інституту, університету. Забезпечує функціонування окремих елементів системи як єдиної цілісності.

Важливим елементом системи підготовки фахівців у ВНЗ, що забезпечує її злагоджене функціонування, є система управління ним [25]. Безпосереднє управління діяльністю ВНЗ здійснює його керівник – ректор, який наділений широкими повноваженнями, зокрема, вирішує низку питань, котрі певним чином пов'язані з процесом підготовки фахівців:

- вирішує питання діяльності ВНЗ, затверджує його структуру та штатний розклад;

- видає накази та розпорядження, обов'язкові для виконання всіма структурними підрозділами і працівниками навчального закладу;

- приймає на роботу та звільняє працівників;

- визначає функціональні обов'язки працівників;

- формує контингент осіб, які навчаються у ВНЗ;

- контролює виконання навчальних планів і програм;

- здійснює контроль за якістю роботи викладачів, організацією навчально-виховної роботи й ін.

Ректор ВНЗ може делегувати частину повноважень своїм заступникам і керівникам структурних підрозділів.

Керівництво факультетом (інститутом) здійснює декан (директор). Він видає розпорядження, що стосуються діяльності факультету (інституту); його розпорядження є обов'язковими для виконання всіма працівниками даного підрозділу. Декан факультету чи директор інституту може також делегувати частину повноважень своїм заступникам.

Керівництво кафедрою здійснює завідувач, який призначається на посаду керівником ВНЗ із числа педагогічних працівників, які мають відповідний досвід навчально-методичної роботи. Він забезпечує організацію навчально-виховного процесу, виконання навчальних планів і програм, здійснює контроль за якістю викладання навчальних предметів, навчально-методичною діяльністю викладачів.

Крім наведеного, колегіальним органом ВНЗ є вчена рада, до компетенції якої входить ряд питань, що також певним чином пов'язані з процесом підготовки фахівців:

- подання пропозицій ректору ВНЗ щодо призначення та звільнення з посади проректорів, директорів інститутів і завідувачів кафедр;
- обрання на посаду таємним голосуванням завідувачів кафедр і професорів;
- ухвалення навчальних програм і навчальних планів;
- ухвалення рішень із питань організації навчально-виховного процесу;
- ухвалення основних напрямків наукових досліджень;
- оцінка науково-педагогічної діяльності структурних підрозділів та ін.

Вчену раду ВНЗ очолює її голова – керівник закладу, а до її складу входять за посадами керівника ВНЗ, декани або директори інститутів, головний бухгалтер, керівники органів самоврядування, а також виборні представники з числа науково-педагогічних працівників.

Колегіальним керівним органом є також вчені ради факультетів або інститутів ВНЗ, її очолює голова – декан факультету чи директор інституту. До складу такої вченої ради входять за посадами заступники декана чи директора, завідувачі кафедр, керівники органів самоврядування та виборні представники з числа науково-педагогічних працівників.

До компетенції вченої ради факультету (інституту) належить:

- визначення загальних напрямів наукової діяльності факультету (інституту);

- обрання на посаду таємним голосуванням декана або директора, доцентів, старших викладачів, викладачів, асистентів;

- ухвалення навчальних програм і навчальних планів;

- вирішення питань організації навчально-виховного процесу на факультеті чи в інституті й ін.

Крім цього, у національному ВНЗ – до числа яких належить і «Львівська політехніка» – в обов'язковому порядку створюється наглядова рада, яка розглядає шляхи перспективного розвитку, та деякі інші питання, що не мають прямого відношення до процесу підготовки фахівців. Для вирішення питань поточної діяльності навчального закладу створюються робочі органи: адміністративна рада і приймальна комісія. Вищим колегіальним органом громадського самоврядування ВНЗ є загальні збори трудового колективу.

Важливою складовою запропонованої системи ВНЗ із формування професійної компетентності майбутніх психологів є відповідна організація навчального матеріалу, тобто забезпечення необхідного змісту навчання; дане питання також було висвітлено раніше. Розгляд інших особливостей функціонування різних елементів системи у навчально-виховному процесі з позицій компетентнісного підходу вимагає окремого висвітлення.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Огляд літературних джерел за темою дослідження дає змогу встановити, що у вітчизняних і зарубіжних науковців наявні необхідні напрацювання, які дозволяють з'ясувати різні аспекти влаштування та функціонування системи ВНЗ із формування професійної компетентності майбутніх фахівців у сучасних умовах.

2. Враховуючи дані проведеного аналітичного дослідження та наявний досвід, можна встановити необхідні компоненти, потрібні для створення системи ВНЗ із формування професійної компетентності майбутніх психологів; як і висвітлити особливості їхнього функціонування в якості елементів цілісної системи.

3. Розглянута система ВНЗ із формування професійної компетентності майбутніх фахових психологів, створена і придатна для вирішення практичних завдань, має необхідні можливості, щоб оптимізувати процес їхньої підготовки та одержати бажані результати, тобто досягнути поставленої мети навчально-виховного процесу.

У подальшому передбачено детальніше розглянути функціонування окремих складових і ланок системи ВНЗ із підготовки майбутніх фахових психологів.

Список бібліографічних посилань

1. Білоус О. С. Системний підхід у формуванні творчої активності майбутнього педагога. *Вісник Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2015. № 1 (9). С. 227–232.
2. Лутаєнко О. М. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів в умовах сучасної освіти: теоретичні аспекти. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2304/1/O_Lutayenko_GI.pdf
3. Матвієнко О. В. Заворотнюк О. М. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Серія психологічні науки. Випуск 1. Том 1. С. 215–220.
4. Орєєва С. В. Хачатрян В. В. Черныш Л. П. Системний підхід до структури професійної підготовки майбутніх авіафахівців. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка. Психологія. : зб. наук. пр. К. : НАУ, 2015. Вип. 6. С. 134–139.
5. Ортинський В. А. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
6. Панок В. Професійне становлення практичних психологів: досвід і перспективи. *Психологія і суспільство*. 2013. № 3. С. 135–141.
7. Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 308 с.
8. Кузміньський А. І. Система управління вищим навчальним закладом. *Педагогіка вищої школи*: навч. посібник. Київ: Знання, 2005. С. 473–485.
9. Черепехіна О. А. Формування професіоналізму майбутніх психологів у ВНЗ: системний підхід. URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer37/342.pdf>
10. Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі: підруч. для студ. магістратури. Дніпропетровськ : НГУ, 2014. 120 с.
11. Вінтюк Ю. В. Вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів у суспільстві на зміст підготовки майбутніх психологів. *Молодий вчений*. 2017. № 1 (41). Ч. III. С. 372–376.
12. Вінтюк Ю. В. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх фахових психологів у ВНЗ. *Молодий вчений*. 2017. № 3 (43). Ч. III. С. 245–249.
13. Вінтюк Ю. В. Концепція формування професійної компетентності майбутніх психологів у ВНЗ. *Молодий вчений*. 2017. № 4 (44). Ч. III. С. 351–355.
14. Вінтюк Ю. В. Системний підхід до формування професійної компетентності майбутніх психологів. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). Ч. III. С. 296–300.
15. Вінтюк Ю. В. Складові професійної компетентності фахового психолога. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки. 2018. № 2 (13). С. 104–115.
16. Вінтюк Ю. В. Модель формування професійної компетентності майбутніх психологів у процесі фахового навчання. *Вісник черкаського університету*. Серія: Педагогічні науки. 2018. № 8. С. 42–48.
17. Вінтюк Ю. В. Актуальні завдання підготовки майбутніх фахових психологів у навчальній діяльності з позицій компетентнісного підходу. *Молодий вчений*. 2018. № 9 (61). Ч. III. С. 390–395.
18. Вінтюк Ю. В. Актуальні завдання підготовки майбутніх фахових психологів у позааудиторній діяльності. *Молодий вчений*. 2018. № 10 (62). Ч. III. С. 571–576.
19. Вінтюк Ю. В. Системний підхід до формування професійної компетентності майбутніх психологів. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). Ч. III. С. 296–300.
20. Лутаєнко О. М. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів в умовах сучасної освіти: теоретичні аспекти. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2304/1/O_Lutayenko_GI.pdf
21. Ортинський В. А. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
22. Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі: підруч. для студ. магістратури. Дніпропетровськ : НГУ, 2014. 120 с.
23. Вінтюк Ю. В. Складові професійної компетентності фахового психолога. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки. 2018. № 2 (13). С. 104–115.
24. Вінтюк Ю. В. Складові професійної компетентності фахового психолога. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки. 2018. № 2 (13). С. 104–115.
25. Кузміньський А. І. Система управління вищим навчальним закладом // Педагогіка вищої школи: навч. посібник. Київ: Знання, 2005. С. 473–485.

References

1. Belous O. S. (2015). System approach in formation of creative activity of the future teacher. *Bulletin of Dnipropetrovsk University named after. A. Nobel*. Series "Pedagogy and Psychology". Pedagogical sciences. 1 (9). 227–232. (in Ukr).
2. Lutaenko O. M. Formation of Professional Competence of Future Teachers in Modern Education: Theoretical Aspects: Retrieved from http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2304/1/O_Lutayenko_GI.pdf (in Ukr).
3. Matviyenko O. V. Zavorotyuk O. M. (2014). Professional training of future psychologists as a psychological and pedagogical problem. *Scientific Herald of Kherson State University*. Series of psychological sciences. Issue 1. Volume 1. 215–220. (in Ukr).
4. Orgeeva S. V. Khachatryan V. V. Chernysh L. P. (2015). System approach to the structure of the training of future aviation specialists. *Bulletin of the National Aviation University*. Series: Pedagogy. Psychology. : Sb sciences Ave K.: NAU. 6. 134–139. (in Ukr).
5. Ortinsky V. L. (2009). Pedagogics of higher education: teaching. manual. K.: Center for Educational Literature. (in Ukr).
6. Pank V. (2013). Professional formation of practical psychologists: experience and perspectives. *Psychology and Society*. 3. 135–141. (in Ukr).
7. Dubaseniuk O. (Eds.). (2015). Vocational pedagogical education: systemic research:

- monograph. Zhytomyr: View at ZHDU them. I. Franko. (in Ukr).
8. Kuzminsky A. I. (2005). System of management of a higher educational institution. *Pedagogics of higher education: curriculum. manual*. K.: Knowledge. 473–485. (in Ukr).
 9. Cherephehina O. A. Formation of professionalism of future psychologists in higher educational institutions: a systematic approach: Retrived from <http://www.sworld.com.ua/konfer37/342.pdf>
 10. Shabanova Yu. O. (2014). System approach in high school: under the arm. for the stud magistracy Dnepropetrovsk: NMU. (in Ukr).
 11. Vyntyuk Yu. V. (2017). Influence of globalization and integration processes in society on the content of the training of future psychologists. *Young scientist*. 1 (41). 372–376. (in Ukr).
 12. Vyntyuk Yu. V. (2017). Competency approach in preparation of future professional psychologists in universities. *Young scientist*. 3 (43). 245–249. (in Ukr).
 13. Vyntyuk Yu. V. (2017). The Concept of Formation of Professional Competence of Future Psychologists in Higher Educational Institutions. *Young scientist*. 4 (44). 351–355. (in Ukr).
 14. Vyntyuk Yu. V. (2017). System approach to the formation of professional competence of future psychologists. *Young scientist*. 5 (45). 296–300. (in Ukr).
 15. Vyntyuk Yu. V. (2018). Components of professional competence of a professional psychologist. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*. Series: pedagogical sciences. 2 (13). 104–115. (in Ukr).
 16. Vyntiuk Yu. V. (2018). Model of formation of professional competence of future psychologists in the process of professional training. *Herald University of Cherkasy*. Series: Teachers of Science. 8. 42–48. (in Ukr).
 17. Vyntiuk Yu. V. (2018). The urgent tasks of training future professional psychologists in educational activities from the standpoint of competence approach. *Young scientist*. 9 (61). 390–395. (in Ukr).
 18. Vyntyuk Yu. V. (2018). Topical tasks of training of future professional psychologists in non-auditing activities. *Young scientist*. 10 (62). 571–576. (in Ukr).
 19. Vyntyuk Yu. V. (2017). System approach to the formation of professional competence of future psychologists. *Young scientist*. 5 (45). 296–300. (in Ukr).
 20. Lutaenko O. M. Formation of Professional Competence of Future Teachers in Modern Education: Theoretical Aspects: Retrived from http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2304/1/O_Lutayenko_GI.pdf (in Ukr).
 21. Ortinsky V. L. (2009). *Pedagogics of higher education: teaching. manual*. K.: Center for Educational Literature. (in Ukr).
 22. Shabanova Yu. O. (2014). System approach in high school: under the arm. for the stud magistracy Dnepropetrovsk: NMU. (in Ukr).
 23. Vyntyuk Yu. V. (2018). Components of professional competence of a professional psychologist. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*. Series: pedagogical sciences. 2 (13). 104–115. (in Ukr).
 24. Vyntyuk Yu. V. (2018). Components of professional competence of a professional psychologist. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*. Series: pedagogical sciences. 2 (13). 104–115. (in Ukr).
 25. Kuzminsky A. I. (2005). System of management of a higher educational institution. *Pedagogics of higher education: curriculum. manual*. K.: Knowledge. 473–485. (in Ukr).

VINTYUK Yuriy,

Ph.D in Psychology, Associate Profressor of the Theoretical and Practical Psychology Department, Natoinal University “Lviv Polytechnic”

THE HIGHER EDUCATION INSTITUTION WORK SYSTEM ON THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE PSYCHOLOGISTS

Abstract. *Introduction. The preparation of specialists in higher education institution in modern conditions requires the creation and implementation of an appropriate structure that corresponds to the world pedagogical requirements. Taking into account the tasks that the domestic education system is faced with today, many issues of the organization and functioning of the higher education institution work system on the formation of professional competence of future specialists and practising psychologists, in particular, deserve a detailed consideration because of the need for its reorganization.*

Purpose. To consider the system of work of the higher education institution on the formation of professional competence of future psychologists in modern conditions.

Methods. Analysis, synthesis, abstraction, concretization, systematization, generalization.

Results. As a result of the analysis of publications on the subject matter, the peculiarities of creation and functioning of the higher education institution system on the formation of professional competence of specialists in modern conditions have been established. Referring to them, the main elements of the system of higher education in relation to the formation of professional competence of future professional psychologists in the process of their preparation in higher education are considered.

Originality. The system of higher education institution, which is intended on the formation of professional

competence of future professional psychologists, and also its main components are considered. It is indicated the main components for each constituent and the nature of the links between them. The considered system adequately reproduces the real process of preparation of future professional psychologists in a higher education institution. The obtained results can be used both for the establishment and management of the education process and also for its further improvement.

Conclusion. 1. The review of literary sources on the subject matter gives us the opportunity to establish that domestic and foreign scientists have the necessary developments that allow us to clarify various aspects of the organization and functioning of the higher education institution system on the formation of professional competence of future specialists in modern conditions. 2. Taking into account the data of the conducted analytical research and existing experience, it is possible to establish the necessary components which is needed for the creation of the higher education institution system on the formation of professional competence of future psychologists, as well as to highlight the peculiarities of their functioning as elements of a holistic system. 3. The system of higher education institution on the formation of professional competence of future professional psychologists, created and suitable for solving practical problems, has the necessary opportunities to optimize the process of their prep-

aration and obtain the desired results, that is, to achieve the goal of the education process.

Annotation. The article deals with the system of work of higher education institution on the formation of professional competence of future psychologists in modern conditions. An overview of scientific publications on the subject matter has been implemented. The main components of the system of work of the higher education institution on the preparation of specialists are established. The main principles of organization of the system of the educational institution, regarding the formation of professional competence of future specialists are revealed. The peculiarities of the functioning of the system of higher

education institution in relation to the formation of professional competence of future professional psychologists are considered. The conclusions of the scientific work were made and the prospects of further researches were outlined.

Keywords: higher education institution work system; formation of professional competence; organization and functioning of higher education system; preparation of future professional psychologists.

Одержано редакцією 17.01.2019
Прийнято до публікації 22.01.2019

DOI 10.31651/2524-2660-2019-1-120-124
ORCID 0000-0001-6754-0026

МАРУЩАК Марія Іванівна,

доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри функціональної і лабораторної діагностики,
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського»
e-mail: marushchak@tdmu.edu.ua

УДК 378.147.227 – 378.147.34

ВАГОМІСТЬ КОМПОНЕНТІВ КРЕАТИВНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

У статті проаналізовано особливості розвитку креативної складової професійної підготовки студентів-медиків у закладах вищої освіти та розроблено кваліметричну модель оцінювання креативності студентів медичного факультету. Встановлено, що для розвитку креативного потенціалу студента-медика найбільш важливими є мотивація на професійний розвиток і успіх, творча уява й оригінальність мислення, а також рішучість та атракція.

Ключові слова: креативність; професійна підготовка; заклади вищої медичної освіти.

Постановка проблеми. Протягом останніх років значно зросла зацікавленість науки і практики до проблеми креативності через високі вимоги суспільства до кваліфікованого працівника. При цьому наукові підходи до креативності розглядаються у контекстах психології, педагогіки, економіки, менеджменту, регіональних і урбаністичних досліджень тощо. Аналіз наукових джерел свідчить про розмаїття визначень поняття «креативність», які базуються на відомих теоріях і концепціях Дж. Гілфорда й Е. П. Торренса, Д. Б. Богоявленської, М. Воллаха і Н. Когана, С. Медника, А. Г. Маслоу, Р. Стернберга і Д. Лаверті, В. М. Дружиніна і Н. В. Хазратової [1–5]. У широкому значенні креативність тлумачать як «сукупність властивостей особистості, що забезпечує її входження у творчий процес» [6]. Дотримання принципу креативності у професійній підготовці майбутніх лікарів, зокрема нав-

чально-виховному й дослідницькому процесі, полягає у максимальній орієнтації на творчість у навчальній й науковій діяльності, що передбачає не прості дії за отриманим зразком, аналогією, а передусім формування у студентів здатності самостійно знаходити шляхи вирішення поставлених завдань, які не зустрічалися раніше. Серед диференціальних ознак креативності можна виокремити такі: уміння сформулювати проблему, побачити в ній якнайбільше зв'язків; гнучкість як уміння розуміти та сприймати нові погляди й думки; розширення, вихід за межі традиційного; оригінальність, що полягає у відмові від стереотипності в мисленні та діяльності тощо.

Мета статті. Розробити кваліметричну модель оцінювання креативності студентів медичного факультету ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського» на основі виділених компонентів креативної складової професійного мислення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підставі проведеного літературного аналізу було виділено компоненти (мотиваційний, емоційно-вольовий, когнітивно-дивергентний та комунікативний) креативної складової професійного мислення медика, які характеризувалися певними показниками.

Мотиваційний компонент включав мотивацію на успіх і творчість, саморозвиток, узгодженість мотивів, цінностей